

УДК 371.13+061

РОЗВИТОК ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ В ПРОФЕСІЙНИХ АСОЦІАЦІЯХ Й ОБ'ЄДНАННЯХ

Пришляк Оксана Юрївна
м.Тернопіль

У статті розкрито суть понять «соціономічна сфера», «соціономічні професії», «фахівець соціономічної сфери», «професійні асоціації», «професійні об'єднання», «професійний розвиток», діяльність професійних об'єднань й асоціацій; схарактеризовано основні напрями професійного розвитку фахівців соціономічної сфери в діяльності професійних об'єднань й асоціацій України.

Ключові слова: соціономічна сфера, фахівці соціономічної сфери, професійні асоціації, професійні об'єднання, професійний розвиток, напрями професійного розвитку фахівців соціономічної сфери.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. В умовах глобалізаційних й інтеграційних процесів, зміни ціннісних пріоритетів і визнання людини як найвищої цінності людського буття, динамічності змін в системі людських відносин в українському суспільстві особливої актуальності набуває проблема об'єднання й розвитку ресурсів фахівців соціономічних професій для ефективного втілення інноваційних змін в сучасних соціальних реаліях. У зв'язку з цим актуальності набуває осмислення ролі й місця професійних асоціацій й об'єднань у сприянні професійному розвитку фахівців, здатних оперативної й адекватно реагувати на зміни в соціальній та професійній дійсності.

Зазначені пріоритети закладено у Всесвітній програмі ЮНЕСКО «Освіта для всіх» до 2015 року, державній освітній політиці, репрезентованій у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, Загальнодержавній програмі «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року, законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», державних галузевих стандартах вищої професійної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор. У процесі наукового пошуку з'ясовано, що дослідниками нагороджено багатий досвід щодо трактування суті соціономічних професій (Л. Буркова, О. Ліпман, Є. Клімов, В. Курбатов та ін.), вивчення теоретичних засад і здійснення практичних підходів до здійснення професійного розвитку фахівців (В. Андрущенко, І. Зяюн, В. Кремень, Н. Ничкало, В. Олійник, С. Сисоєва, Т. Сорочан, І. Титаренко та ін.). Проте встановлено, що українськими науковцями та вченими недостатньо висвітлена проблема забезпечення системного професійного розвитку фахівців соціономічних професій у широкому освітньому просторі, зокрема в професійних асоціаціях.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Зважаючи на недостатній рівень вивчення та аналізу можливостей професійного розвитку фахівців соціономічних професій в професійних асоціаціях, вважаємо за доцільне проаналізувати їх діяльність у контексті аналізу можливостей впливу на професійний розвиток фахівців та визначити основні ідеї та форми його реалізації. На нашу думку, вивчення та окреслення можливостей професійного розвитку фахівців соціономічних професій в професійних асоціаціях сприятиме активізації цього процесу.

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами, темами. Матеріали статті виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Тернопільського національного педагогічного університету імені В.Гнатюка у зв'язку з розробкою теми «Теоретичні і методичні основи соціально-педагогічної діяльності і соціально-педагогічної освіти» (ПК № 0109U002310).

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування ідеї, що професійні асоціації й об'єднання фахівців соціономічної сфери криють в собі значний потенціал для здійснення системного впливу на професійний розвиток фахівців.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Згідно з

результатами досліджень (Л. Буркової, О. Ліпмана, Є. Клімова, В. Курбатова та ін.) розуміння суті соціономічних професій пов'язане із здійсненням фахівцями перспективної соціальної взаємодії у виробничо-управлінській, науково-дослідній, соціокультурній, комунікативній сферах, унаслідок якої предмети праці (людина, група, колектив) зазнають позитивних змін.

Зауважимо, що за останні два десятиліття в Україні проведено низку досліджень, у яких розкрито загальнотеоретичні підходи до підготовки фахівців соціономічної сфери у вітчизняних закладах вищої освіти (О. Біла, О. Гомонюк, В. Корнешук, І. Мельничук, Н. Ничкало, В. Поліщук та ін.) та у зарубіжних університетах (Н. Горішна, Г. Борозна, Г. Слозанська, В. Тименко та ін.).

Аналіз наукових джерел засвідчив, що в сучасних умовах виправданим є виокремлення такої групи фахівців соціономічної сфери, які вивчають, пояснюють та здійснюють вплив на соціальні процеси (стосунки) на різних рівнях соціальної взаємодії; сприяють вирішенню проблем, пов'язаних з діяльністю соціальної практики і соціального життя представників різних соціальних прошарків.

Аналітичний огляд соціологічних, соціально-педагогічних і психологічних досліджень (О. Біла, Л. Буркова, В. Курбатов, М. Лукашевич та ін.) дає змогу сформулювати уявлення про групи соціономічних професій в освітній, соціальній та соціально-педагогічній сферах з погляду функціонального призначення й особливості завдань, розв'язання яких зумовлює інтеграцію зусиль фахівців на співробітництво та соціальне партнерство. До основної групи фахівців соціономічного профілю, які працюють з дітьми та молоддю в закладах освіти різного типу, належать професії за підрозділом «менеджери в освіті», співробітники педагогічного колективу (соціальний педагог, практичний психолог, вихователь та ін.). Соціономічну групу професій фахівців-партнерів освітніх установ становлять фахівці соціальних служб для дітей і молоді, інспектори органів опіки й піклування, кримінальної міліції в справах дітей органів внутрішніх справ, соціальні працівники, педагоги закладів додаткової освіти та ін.

У тлумачному словнику сучасної української мови подається визначення «асоціації» як добровільного об'єднання осіб чи організацій, поєднаних спільною професією для досягнення спільної професійної мети [3, с. 23]. Встановлено, що діяльність українських асоціацій регламентується законом України «Про об'єднання громадян».

Важливу роль в освітньому просторі України відіграє асоціація «Вчителі за демократію і партнерство», метою діяльності якої є розробка і здійснення загальнодержавних, регіональних, місцевих та міжнародних програм, спрямованих на сприяння демократизації й соціальному партнерству в галузі освіти, впровадження інноваційних навчальних програм та матеріалів для вчителів і учнів, сучасних методів, технологій та засобів навчання.

У сучасних умовах популярності набуває Асоціація безперервної освіти дорослих, мета діяльності якої полягає у збереженні, розвитку та вдосконаленні існуючої в Україні системи післядипломної й безперервної фахової освіти, підвищенні ефективності та вдосконаленні організаційно-економічних форм діяльності закладів і підрозділів підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів. Асоціація проходить акредитацію в Європейській асоціації освіти дорослих (ЕАОД) (Brussel) (European association for education of adults), яка об'єднує 115 організацій з 38 країн Європи. Асоціація підтримує і захищає освіту дорослих та організації, які опікуються цією проблемою, підтримує своїх членів та їх мережеві структури, сприяє поширенню розуміння сутності і важливості освіти дорослих і покращує рівень та якість її можливостей; сприяє навчанню та освіті через обмін інформацією, знаннями і досвідом членів організації.

Серед галузевих асоціацій України варто відзначити Асоціацію педагогічного оцінювання і тестування – об'єднання осіб, організацій та установ для створення спільної концепції у сфері

педагогічного оцінювання і тестування та здійснення культурної, освітньої, дослідницької та інформаційної діяльності в сфері освіти, сфері педагогічного оцінювання і тестування та споріднених сферах.

Українська Асоціація соціальних педагогів та спеціалістів з соціальної роботи зареєстрована 7 серпня 1992 року. З 1994 року вона є повноправним членом Міжнародної Федерації Соціальних Працівників. Головними завданнями діяльності Української Асоціації є: консолідація зусиль у становленні та розвитку соціальної педагогіки та соціальної роботи в Україні; підтримка зацікавлених організацій та фізичних осіб у покращенні соціальних та економічних умов життя, у розвитку творчого потенціалу людей; організація діяльності соціальних педагогів та фахівців з соціальної роботи щодо надання допомоги громадянам та групам, які мають труднощі соціалізації та соціальної реабілітації; сприяння підвищенню професійного рівня і становленню соціального статусу соціальних працівників та соціальних педагогів, захисту їх професійних інтересів, створенню сприятливих умов роботи; здійснення контролю за виконанням етичних норм. Українська Асоціація за підтримки ЮНІСЕФ спільно з Міжнародною Федерацією Соціальних Працівників, Християнським дитячим Фондом реалізовує в Україні низку соціальних і соціально просвітницьких проектів.

Аналіз статутних положень низки асоціацій, зокрема «Вчителі за демократію і партнерство», Всеукраїнського фонду «Крок за кроком», «Освіта за демократію», Громадської ради освітян і науковців України, Української Асоціації соціальних педагогів та спеціалістів з соціальної роботи та інших свідчить, що основним спрямуванням їх діяльності є: здійснення соціального й правового захисту своїх членів та учасників освітнього простору, допомога у професійному формуванні в динамічних реаліях сьогодення (всестороннє сприяння формуванню їх професійної компетентності та професійному розвитку у контексті навчання упродовж усього життя).

У процесі вивчення статутних документів асоціацій встановлено, що професійний розвиток фахівців передбачений у низці завдань їх діяльності, зокрема: надання пріоритету інтелектуальному розвитку фахівців; здійснення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів; визначення пріоритетних напрямів наукових досліджень; вплив на оновлення змісту та зростання якості освіти; впровадження в процес професійної діяльності інноваційних методів, технологій, прогресивних ідей зарубіжного досвіду; всебічна підтримка та популяризація досягнень вітчизняної науки, наукових колективів і окремих науковців; сприяння широкому впровадженню наукових здобутків у практику; підтримка ініціативи; підтримка творчо працюючих молодих фахівців, вчених; допомога членам асоціації в отриманні й обміні інформацією, навчальними технологіями; організація і проведення наукових і методичних конференцій, симпозіумів, нарад, у тому числі й міжнародних; розвиток міжнародного співробітництва, встановлення міжнародних контактів тощо.

Фахові асоціації, окрім окреслених вище завдань, ставлять перед собою ще й низку завдань, які безпосередньо пов'язані з розвитком фахівців, зокрема: усіма доступними професійними засобами домагатися визнання статусу професії; сприяти налагодженню зв'язків між фахівцями регіонів України та спорідненими асоціаціями у країні та за кордоном; сприяти професійному становленню та творчому розвитку фахівців, підвищенню освітнього та професійного рівня членів асоціації; сприяти науковій діяльності членів асоціації.

Поставлені цілі і завдання асоціації намагаються реалізовувати через такі напрями діяльності:

- налагодження співпраці з органами влади та місцевого самоврядування, національною академією наук України та академією педагогічних наук України, навчальними закладами всіх типів, рівнів і форм власності, профспілками тощо;
- ініціювання законопроектів з актуальних проблем освіти і науки;
- проведення разом з вітчизняними та зарубіжними організаціями регіональних, всеукраїнських та міжнародних освітніх семінарів, симпозіумів, «круглих столів», конференцій, фестивалів, конкурсів, олімпіад, курсів;

- здійснення обміну вітчизняним і зарубіжним досвідом, інноваціями, а також закордонні відрядження і стажування, запрошення зарубіжних фахівців, здійснення публікацій з актуальних фахових проблем;
- видавництво друкованих видань, створення власного сайту.

У вирішенні проблем професійного зростання значну роль відіграють міжнародні асоціації й об'єднання: Міжнародна асоціація освітніх ресурсів (International Education and Resource Network), Міжнародна асоціація «Крок за кроком» (International Step by Step Association, Нідерланди), Міжнародна асоціація соціальних вихователів, Європейська асоціація шкіл соціальної роботи, Європейська асоціація центрів підготовки у галузі соціально-виховної роботи, Міжнародна асоціація шкіл соціальної роботи (МАШСР), Міжнародна федерація соціальних працівників (МФСП) та інші.

Мета діяльності Міжнародної асоціації освітніх ресурсів (International Education and Resource Network) полягає у розвитку вмінь працювати з Інтернетом та комунікаційними технологіями в освітніх цілях. Головне завдання діяльності Національної ради з питань розвитку персоналу (National Staff Development Council, США), Міжнародної асоціації «Крок за кроком» (International Step by Step Association, Нідерланди) спрямоване на забезпечення рівного доступу до якісної освіти.

Міжнародна асоціація шкіл соціальної роботи об'єднує навчальні заклади та асоціації навчальних закладів соціального профілю. Через Міжнародну асоціацію шкіл соціальної роботи працівники навчальних закладів обговорюють спільні проблеми, завдання і цілі. Її членами є понад 500 соціальних навчальних закладів і асоціацій соціальних шкіл з 70 країн світу. Асоціація відіграє провідну роль у розробці стандартів соціальної освіти на міжнародному рівні, їй надано статус консультативного органу від ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Ради Європи та Організації американських держав[6].

Головною метою діяльності Міжнародної федерації соціальних працівників, (створеної у 1956 р.), є надання підтримки фахівцям у питаннях, що стосуються норм професійної практики, етики, умов праці та їх участі у плануванні і визначенні соціальної політики, а також професійної підготовки. Основними документами Міжнародної федерації соціальних працівників є Статут, Міжнародний кодекс етики соціального працівника і Декларація про етичні принципи у соціальній роботі. МФСП двічі на рік проводить міжнародні симпозіуми, які є одним із багатьох механізмів зміцнення контактів між соціальними працівниками і сприяє розвитку та інтеграції теорії і практики соціальної роботи [7].

На початку третього тисячоліття міжнародні організації значну увагу приділяють питанням розробки й впровадження міжнародних стандартів соціальної освіти. Так, Комітетом із стандартів кваліфікації соціальних працівників за участю Міжнародної асоціації шкіл соціальної роботи і Міжнародної асоціації соціальних працівників розроблені і активно пропагуються та впроваджуються у життя Міжнародні норми якості і підготовки в галузі соціальної роботи. Відповідною Комісією Ради Європи розробляються стандарти кваліфікації для навчання упродовж усього життя.

Заслугує на увагу той факт, що у сучасних умовах вступу до міжнародних асоціацій сприяє так зване членство on-line. Воно передбачає користування усіма ресурсами та можливостями професійного розвитку, які надає асоціація за зручною системою комунікацій у мережі Інтернету, проте не надає права голосу на вирішення організаційно-адміністративних питань діяльності асоціації, позбавляє певних пільг та переваг.

Безперечно, членство у міжнародних асоціаціях приваблюють українських фахівців, оскільки вони усвідомлюють, що міжнародні асоціації є більш організаційно та фінансово спроможними забезпечити такі важливі форми професійного розвитку як відрядження, стажування за кордоном, участь у програмах обміну фахівцями, отримання грантів та стипендій. Широкі перспективи відкриває співпраця міжнародних асоціацій з такими організаціями як Європейський Союз, Рада Європи, ЮНЕСКО, урядами розвинутих країн та ін.

Очевидним є факт, що у сучасних умовах для України край важливим є розвиток співпраці з міжнародними асоціаціями й об'єднаннями, які ставлять перед собою важливу мету сприяння і

підтримки розвитку освіти, науки загалом чи певної її галузі з метою зміцнення миру, стабільності, демократії у всьому світі.

Професійні об'єднання й асоціації фахівців соціономічної сфери України значно активізували свою діяльність щодо вступу та активної діяльності у ряді впливових міжнародних асоціацій, таких як Європейська асоціація дистанційного навчання (European Association of Distance Learning), яка об'єднує 20 країн; Європейської асоціації професійної підготовки (European Vocational Training Association), що налічує 22 організації з 16 європейських країн; Міжнародної ради освіти дорослих (International Council of Adult Education) та інших.

Здійснений аналіз роботи професійних освітніх асоціацій України дає підстави стверджувати про необхідність актуалізації державної освітньої політики стосовно їх діяльності. Не секрет, що вплив фінансових преференцій на створення і діяльність професійних асоціацій й об'єднань в Україні є незначним, більшість з них ніколи не отримували фінансової підтримки своєї діяльності. Проблемним є питання спрощення реєстрації та порядку розгортання діяльності в Україні осередків міжнародних професійних асоціацій й об'єднань. Невизначеність їх правового статусу та правил фінансової діяльності гальмує розвиток їх структур в Україні.

Важливою проблемою професійних освітніх асоціацій України на рівні держави є формалізований характер їх діяльності та участі у творенні державної освітньої політики. Згідно з законом України «Про об'єднання громадян» професійні асоціації мають право представляти і захищати свої законні інтереси та інтереси своїх членів у державних та громадських органах; брати участь у політичній діяльності; одержувати від органів державної влади і управління та органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для реалізації своїх цілей і завдань; вносити пропозиції до органів влади і управління.

У процесі дослідження встановлено, що формуванню та успішній діяльності асоціацій фахівців соціономічних професій України значно перешкоджає низька мотивація фахівців до вступу та активної роботи в асоціаціях. З метою вирішення цієї проблеми важливо реалізувати концептуальні засади професійного розвитку фахівців соціономічних професій упродовж усього життя. Вони визначають, що до процесу професійного розвитку фахівців має

ставитися свідомо й відповідально, його потреба в неперервному професійному зростанні має бути повною мірою пов'язана з основною професійною діяльністю, а також із виконанням інших соціальних ролей. Це означає, що він має ставитися до свого професійного вдосконалення і розвитку вмотивовано й свідомо, і його вступ до асоціації має носити осмислений характер. На жаль, аналіз ситуації свідчить про відсутність належної внутрішньої мотивації щодо неперервного професійного зростання.

Варто враховувати й той факт, що підвищенню мотивації українських фахівців соціономічної сфери до створення та участі у професійних об'єднаннях перешкоджає й неналежне сприйняття ідеї колективного професійного розвитку та надання переваги індивідуальному.

Професійні асоціації й об'єднання як громадські організації криють у собі значний потенціал щодо співпраці з урядом у таких напрямках як: участь у здійсненні професійної підготовки фахівців, їх професійного зростання; ліцензуванні й акредитації відповідних навчальних закладів; моніторингу якості професійної підготовки фахівців відповідної спеціальності; підготовки форумів, конференцій, семінарів, конкурсів професійної майстерності; здійсненні післядипломної освіти фахівців.

Активізації діяльності професійних асоціацій й об'єднань в сучасних умовах можуть посприяти використання інформаційних комунікаційних технологій, таких як мережа Інтернет, e-mail, ресурсні центри, електронні бібліотеки, скуре, блоги, відео-чати для обміну повідомленнями та організації відеоконференцій.

Висновки. В сучасних умовах в Україні створені та функціонують численні професійні асоціації й об'єднання фахівців соціономічної сфери, які криють у собі значний потенціал щодо здійснення різносторонньої діяльності з професійного розвитку фахівців. Здійснене дослідження свідчить, що професійними асоціаціями й об'єднаннями фахівців соціономічної сфери робляться кроки щодо професійного розвитку й соціального захисту фахівців. З метою оптимізації та інтенсифікації їх діяльності необхідним є мотивація фахівців до вступу в професійні об'єднання й асоціації як важливої форми їх професійного розвитку, упровадження в практику їх діяльності інформаційних комунікаційних технологій, запозичення прогресивних ідей зарубіжного досвіду.

Література та джерела

1. Асоціація безперервної освіти дорослих – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 18.02.2014: <<http://www.ado.net.ua/abod/?lang=ua>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
2. Біла О.О. Теорія і методика підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до проектування професійної діяльності: дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Олександра Олександрівна Біла; Вінницький державний педагогічний університет імені М.Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України. – Вінниця, 2014. – 447 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., доп. та CD) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: Перун, 2009. – 1376 с. : іл.
4. Європейський простір // Портал проєвропейського та громадянського суспільства України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 16.02.2013: <<http://eu.prostir.ua/news/6292.html>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
5. Поліщук В. А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Віра Аркадіївна Поліщук. – Тернопіль, 2006. – 454 с.
6. International Association of Schools of Social Work. IASSW Census of Social Work Education 1998-1999. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 07.05.2013: <<http://www.iassw.soton.ac.uk/en/publications/worldcensuscommissionreport1.pdf>> Загол. з екрану. – Мова англ.
7. International Federation of Social Workers. The Ethics of Social Work: Principles and Standard. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 05.02.2002: <<http://www.cc.utah.edu/jy1415/techconf/Docs/names.htm>>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
8. Travail social européen et international. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 18.09.2013: <http://www.aforts.com/metiers_et_ formations/page_metiers_et_ formations.htm>. – Загол. з екрану. – Мова франц.

В статті раскрыты сущность понятий «социономическая сфера», «социономические профессии», «специалист социономической сферы», «профессиональные ассоциации», «профессиональные объединения», «профессиональное развитие», деятельность профессиональных объединений и ассоциаций; охарактеризованы основные направления реализации профессионального развития специалистов социономической сферы в деятельности профессиональных объединений и ассоциаций Украины.

Ключевые слова: социономическая сфера, специалисты социономической сферы, профессиональные ассоциации, профессиональные объединения, профессиональное развитие, направления профессионального развития специалистов социономической сферы.

The article deals with the essence of the concepts of "socioonomical sphere", "socioonomical professions", "specialist of socioonomical sphere", "professional associations", "professional associations", "professional development", the activities of professional organizations and associations; it is characterized the main areas of professional development of the specialists of socioonomical sphere in the professional organizations and associations of Ukraine.

Key words: socioonomical sphere specialists, professional associations, professional organizations, professional development, specialists of socioonomical sphere professional development directions.